

ONDERZOEKSAANVRAAG KENNISKRING

1. persoonsgegevens

ir. Tom Frantzen

[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]

opleiding:

Academie van Bouwkunst Amsterdam

Vak:

Docent architectonisch ontwerpen

Mentor diverse afstudeerders

begeleider:

Aart Oxenaar (directeur Academie van Bouwkunst Amsterdam)

Jan Peter Wingender (coördinator architectuur Academie van Bouwkunst Amsterdam)

Nog nader te selecteren externe commentator. (Ik denk aan Bernard Kormoss, promovendus aan de TU/e, schrijft een proefschrift over het werk van Peter Eisenman, de "Eisenmanual". Moet nog benaderd worden.)

2. titel van het onderzoeksproject

Back in shape !

3. beschrijving van het project

a. soort project

Het project is een combinatie van een theoretisch literatuuronderzoek, een praktijkonderzoek ten behoeve van het ontwikkelen van een visie op de onderwijsvernieuwing van een gedeelte van het curriculum van de opleiding tot architect, landschapsarchitect of stedenbouwer aan de Academie van Bouwkunst. Vanuit verschillende invalshoeken zal het onderwerp, de relevantie van het begrip "vorm" in een ontwerpopleiding, onderzocht en becommentarieerd worden. De uitkomsten van het onderzoek zullen richtinggevend zijn voor de nieuwe invulling of bijsturing van het vormstudie onderwijs aan de Academie van Bouwkunst.

b. het onderwerp van onderzoek, de situering in en aansluiting bij het actuele discours en de verhouding tot verwant onderzoek

In de afgelopen jaren zijn de rol en de vorm van "vormstudie" in het architectuuronderwijs drastisch veranderd. Vanaf de jaren zeventig is er een belangrijke verschuiving ingezet van het (systematisch) bestuderen van vorm door de student, naar het "vrijmaken" van de student van algemene vormidealen, om zijn of haar eigen creativiteit volledig tot ontplooiing te laten komen. Dit alles ten dienste van de veronderstelde en tegenwoordig zelfs na te streven uniciteit van elke (aspirant) ontwerper. Met de aandacht die er in de jaren '90 ontstond voor het conceptuele denken is wederom in zijn algemeenheid te stellen dat het vormstudie onderwijs deze ontwikkeling heeft gevolgd en de nadruk is gaan leggen op het "concept".

Niet alleen de inhoud van het vormstudie onderwijs is daarmee veranderd, maar ook heel duidelijk de vorm. Hoewel het schaalniveau en de onderwerpkeuze in het vormstudie onderwijs vaak erg afwijken van de ontwerpprojecten lijken veel vormstudie opgaven mini-ontwerpprojecten, die bovendien ook nog vaak beoordeeld worden op hun conceptuele kracht. Zo lijkt de mogelijkheid verloren te gaan om in deze onderdelen van de studie zeer specifieke vaardigheden van de student te ontwikkelen.

Ondanks het feit dat in de omschrijving van de huidige vormstudie opgaven¹ een belangrijke plaats is ingeruimd voor verschillende representatietechnieken blijft een veelgehoorde klacht (wellicht is dit een klacht van alle tijden) dat studenten niet meer beschikken over het vermogen om de veelal in verbale vorm gegoten ontwerpconcepten op adequate wijze te representeren. In een tijdperk waarin met de introductie van de computer en veel software pakketten het arsenaal aan representatiemiddelen explosief in omvang is toegenomen en steeds makkelijker toegankelijk wordt is dit merkwaardig. Het bovenstaande biedt aanleiding voor het verrichten van een literatuuronderzoek naar de wijze waarop vormstudie onderwijs in het verleden is vormgegeven en welke transformaties het heeft doorgemaakt. Tevens is het van belang om te bestuderen welke posities het onderwerp morfologie in het vakgebied heeft gehad. Welke relaties zijn er te onderkennen tussen het belang van morfologie voor het vakgebied en de vertaling ervan in vormstudie onderwijs? (Kenmerkend is het feit dat in de Engelse taal geen onderscheid wordt gemaakt tussen vormstudie als onderwijs en morfologie als autonoom onderzoek, maar dat voor beiden het woord *morphology* wordt gebruikt, me andere woorden: waarom lijkt het in het huidige vormstudie onderwijs niet te gaan over vorm?)

Daarnaast is het verwerven van inzicht in het onderwerp representatie van groot belang, omdat de wijze waarop vormgevers hun ideeën representeren en de gereedschappen die zij daarvoor gebruiken nauw samenhangen met de vormen die zij genereren. De rage van blob-achtige vormen die gepaard ging met de introductie van software als Maya, 3Dstudio en Rhino is hiervan een in het oog springend voorbeeld.

Zonder op de uitkomsten van het onderzoek vooruit te willen lopen, is er in het huidige culturele klimaat een herwaardering te ontdekken voor authenticiteit en vakmanschap, wat van belang zou kunnen zijn voor de bij de student te ontwikkelen vaardigheden en kwaliteiten. Waar uniciteit en authenticiteit nog makkelijk met elkaar te verwarren begrippen zijn, lijkt vakmanschap een veel makkelijker te definiëren begrip, waarbij het voor de hand ligt om de technische beeldende vaardigheden van studenten in de toekomst weer sterker te ontwikkelen dan nu het geval is. Het voorgestelde onderzoek is nodig om uit te vinden of deze voor hand liggende richting ook de juiste is.

c. hypothesen, centrale vraagstellingen en doel

De hypothese die aan het onderzoek ten grondslag ligt is dat de architectuur praktijk het laatste decennium sterk is veranderd en deze praktijk steeds sneller verandert. Nu de "Hollandse Hype" in het internationale architectuurdebat is afgelopen en de recessie in Nederland zijn intrede heeft gedaan, zijn er duidelijk verschuivingen merkbaar in datgene wat er van een architect wordt verwacht. Sluit het vormstudie onderwijs in het afgelopen decennium zijn vorm heeft gevonden inhoudelijk nog wel aan bij datgene wat je van vormstudie onderwijs zou mogen verwachten? Met name de technische beeldende vaardigheden die voorheen middels vormstudie tot wasdom kwamen lijken in het vormstudie onderwijs onderbelicht.

¹ V1

Inhoud: Tekenen en schetsen van interieur, exterieur, model en andere onderwerpen.

Werkwijze: Tekenonderwijs wordt klassikaal gegeven door beeldend kunstenaars.

Duur: Zestien weken. Studielastbelasting en -punten: 56 uur en 2 European Credits (EC)

V2

Leerdoel: Met de oefeningen Vormstudie in het tweede semester wordt getraind in de interpretatie en bewerking van de driedimensionale ruimte met behulp van verschillende technieken. Leren zien van ordening, richting, patroon en structuur en ontwikkelen van gevoeligheid voor sfeer, materiaal, kleur en gebruik.

Inhoud: Studenten kiezen twee verschillende technieken van elk een kwartaal. Aangeboden technieken zijn onder meer interieurvormgeving, productvormgeving, stadswandelingen en fotografie.

Werkwijze: De driedimensionale ruimte wordt bestudeerd en bewerkt onder leiding van verschillende professionele vormgevers.

Duur: Twee maal acht weken. Studielastbelasting en -punten: 56 uur en 2 European Credits (EC)

V3

Leerdoel: Met de Vormstudie in het derde semester worden de conceptuele vermogens verder ontwikkeld. Niet meer weergeven van een situatie of object (zoals in V1 en V2) maar beeldend reageren op een omgeving staat centraal. De Vormstudie kan ook een inleidend deel omvatten waarbij excursies worden georganiseerd of gastdocenten worden uitgenodigd.

Inhoud: Aangeboden activiteiten, technieken en experimenten hebben betrekking op onder meer ruimtelijk werk en landschapskunst, installatie, scenario, landart, met verschillende technieken en materialen.

Duur: Zestien weken, studielastbelasting en -punten: 56 uur en 2 European Credits (EC)

Het doel van het onderzoek is om na te gaan of de voor de hand liggende wens om middels vormstudie onderwijs het vakmanschap en de technische beeldende vaardigheden van studenten te versterken ook de juiste wens is. De uitkomsten daarvan zijn vooralsnog onzeker.

De volgende vragen zullen bij het onderzoek aan bod komen:

Wat is vormstudie ? Wat was vormstudie ?

Is vormstudie nog wel relevant in de huidige beroeps cultuur van architectuur, landschapsarchitectuur en stedenbouw ?

Welke onderwerpen moeten er in vormstudie aan de orde komen ? Gaat vormstudie over het aanleren van technische beeldende vaardigheden, of zijn deze technieken juist middelen om het fenomeen vorm te bestuderen. Wanneer vormstudie draait om het bestuderen van het fenomeen vorm, is het onderwijzen van technieken dan het aangewezen middel ?

Welke technische beeldende vaardigheden zijn relevant voor het bestuderen van vorm ? Welke technische beeldende vaardigheden dient een student architectuur, landschapsarchitectuur of stedenbouw aan het einde van zijn opleiding te beheersen, en welke technische beeldende vaardigheden zijn er middels onderwijs overdraagbaar.

d. uitgangspunten

In een tijdperk waarin de mogelijkheden om voorheen onmogelijke vormen te genereren explosief toenemen, is het noodzakelijk om het fenomeen vorm(studie) opnieuw en nauwkeurig te bestuderen, teneinde de wijze waarop vorm tot stand komt te kunnen blijven beheersen of exact het moment te kunnen bepalen waarop controle over de vorm ongewenst is.

Kan hierin het "copiëren" een rol spelen ? Natuurlijk is het kopiëren altijd al belangrijk geweest voor ontwerpers en vormgevers als reproductieve techniek, waardoor het kopiëren een belangrijke rol speelde in het onderwijs. Zo bestond de opleiding van Michelangelo en Leonardo Da Vinci destijds hoofdzakelijk uit het kopiëren van de toenmalige meesters. Middels het bestuderen van originelen uit het verleden kan een eigen visie ontwikkeld worden op het gebruik van iets wat ooit reeds door een ander bedacht is. Door het werk van de meesters opnieuw te maken ontstond een feilloos begrip voor zowel de motieven als de technieken waarmee het werk tot stand was gekomen, hetgeen de (talentvolle) leerling in staat stelde de meester te (overtreffen) evenaren. Terugkijkend op de twintigste eeuw kan men echter stellen dat het kopiëren getransformeerd is van een reproductieve techniek naar een van de belangrijke creatieve technieken van die tijd. Denk aan Dada, het Surrealisme, popart, maar ook Hip Hop en House muziek. Denk aan Picasso, die op het einde van zijn carrière Velasquez begon te kopiëren, om van daaruit een verdieping van zijn eigen werk te verkrijgen.

e. methoden van onderzoek

Back in shape ! wordt vanuit vier ingangen onderzocht:

E1. een internationale lezingencyclus (capita selecta):

Tijdens de lezingencyclus komen sprekende voorbeelden aan bod van de wijze waarop vorm is bestudeerd of een rol speelt in het ontwerpen. Sprekers zijn ontwerpers, onderzoekers en docenten uit het vakgebied of hieraan verwante disciplines.

E2. try-outs

De oefeningen die nu reeds als vormstudie onderwijs zijn aangemerkt worden gebruikt als experimenteel laboratorium, waarin telkens verschillende deelaspecten van het fenomeen vorm met verschillende beeldende technieken worden onderzocht. Begrippen als platonische vormen, massa en uitholling, amorfe vormen, anamorphie, vouwen en buigen worden bijvoorbeeld gekoppeld aan het maken van modellen (op zeer uiteenlopende schalen), het maken van 3D computer modellen, het gebruik van fotografie, het weergeven van ruimte als een grafisch ontwerp, het beschrijven in woorden en het tekenen (met verschillende materialen).

E2. interviews en (internationale) curriculum vergelijking

Door het afleggen van bezoeken aan onderwijsinstututen in binnen- en buitenland zal een duidelijk beeld worden verkregen van de wijze waarop vorm en vormstudie worden ingepast in het onderwijs aan de verschillende instituten waarmee de Academie van Bouwkunst zich wil meten. Interviews met (internationale) docenten en architecten zullen nader inzicht verschaffen in het belang dat er aan vorm en vormstudie wordt gehecht in de architectuur praktijk.

E4. aanvullend onderzoek

De informatie en kennis die voortkomt uit de lezingencyclus, het onderzoeksatelier en de try-outs, wordt gebruikt voor het schrijven van een essay dat zal pogen het belang van het fenomeen vorm voor de ontwerppraktijk van tegenwoordig te duiden. Deze kennis wordt aangevuld en verdiept met behulp van aanvullend onderzoek naar een aantal cases in zowel Nederland als buitenland. De uitkomsten worden verrat in een essay dat een voorzet geeft voor de methodologische opzet van de reeks vormstudie oefeningen, teneinde deze reeks *Back in shape !* te brengen

f. gefaseerd werkplan

Het onderzoek wordt uitgevoerd in de periode september 2004 tot en met juli 2006. In deze periode worden de vier onderdelen van het onderzoek min of meer parallel aan elkaar uitgevoerd. De sterke relatie tussen het onderzoek en de onderwijsvernieuwing maakt het noodzakelijk om het onderzoek uit te smeren over twee academische jaren om voldoende tijd te hebben een goed beeld te krijgen van het huidige onderwijs dmv observaties en gesprekken met betrokken docenten. Het feit dat ik pas recent benaderd ben met het verzoek dit onderzoek te verrichten maakte het onmogelijk om reeds eerder docenten te benaderen en hun onderwijsbijeenkomsten bij te wonen. Voor een breed gedragen onderwijsvernieuwing is dat wel noodzakelijk.

3 september '04 - 17 december '04:	observatie Vormstudie 1 & Vormstudie 3 oefening
4 februari '05 - 3 juni '05:	Try-Out-1 Vormstudie 2 oefening
10 februari '05 - 24 maart '05:	internationale lezingencyclus
september '04 - juni '05	literatuuronderzoek & interviews
juni '05 – juli '06	schrijven 1 ^e essay
september '05 - december '05	Try-Out Vormstudie 1 oefening
september '05 - december '05	Try-Out Vormstudie 3 oefening
februari '06 – juni '06	Try-Out-2 Vormstudie 2 oefening
september '05 - juni '06	literatuuronderzoek & interviews
juni '06 – juli '06	afronden concluderend essay

4. Toelichting bij het belang van het onderzoek voor het onderwijs aan de opleiding en bij de manier waarop de uitkomsten in het kunstonderwijs toegepast kunnen worden; alsook bij het mogelijk belang van het onderzoek voor de kunstpraktijk.

“Zelf de handdoek in de ring werpen is moeilijk” was de kop boven een artikel in het NRC handelsblad over het Nederlands voetbalelftal, nadat het was uitgeschakeld op EURO 2004. In het artikel wordt ingegaan op het fenomeen dat het telkens onmogelijk blijkt om een voetbalelftal op tijd te verjongen. De vedetten die reeds succesvol zijn geweest ruimen telkens te laat het veld, waardoor datgene wat had moeten uitlopen op een grande finale voor een “gouden” generatie vaak met een sissers afloopt.

In deze situatie zit ook het vormstudie onderwijs aan de Academie van Bouwkunst Amsterdam. Geheel aansluitend bij het internationale succes van een generatie sterk conceptueel geschoolde Nederlandse architecten, is de inhoud van de vormstudie oefeningen afgestemd op het genereren van de kwaliteiten die duidelijk vereist waren voor dit succes. Inmiddels is de hype van “Typisch Nederlands” in de architectuur ten einde, en moet opnieuw aansluiting worden gevonden bij datgene wat in het vakgebied relevant lijkt te zijn. De handdoek moet in de ring, het roer moet om ! Of toch niet ?

De Academie staat voor de keuze om (binnen de metafoor van het voetbal) het spelsysteem aan te passen aan de wijze waarop men succesvol kan zijn in het huidige speelveld (verdedigen, vgl. Europees Kampioen 2004 Griekenland, cq een terugkeer naar de *Arts en Crafts*), of juist vast te houden aan datgene wat wordt beschouwd als typisch Nederlands. (aanvallend spel, cq een sterke conceptuele achtergrond)

In ieder geval staat vast dat het vormstudie onderwijs op dit moment in inhoudelijk en technisch opzicht niet optimaal wordt benut en dat dit deel van de opleiding dus voor verbetering vatbaar is. De uitkomsten van het onderzoek zijn dan ook absoluut noodzakelijk om inhoud te geven aan de wijze waarop de invulling van dit deel van de opleiding zal worden bijgestuurd. Dit zal van belang blijken voor de architectuurpraktijk omdat het lichte verbijstering opwekt dat juist in de periode waarin vormen, die altijd als toekomstvisioenen werden gezien, werkelijkheid kunnen worden door technologische vernieuwing, de beroepsgroep teruggrijpt naar een vormtaal uit het verre verleden en op een aantal avant-gardisten na weigert haar vormtaal te vernieuwen.

5. Een gemotiveerde opgave van gemiddeld aantal (onderwijs)uren dat aan het onderzoek besteed zal worden.

Gezien de lange looptijd van het onderzoek en de eisen die mijn eigen praktijk aan mij stelt heeft het mijn voorkeur om gemiddeld niet meer dan een halve dag per week aan het onderzoek te besteden, waarbij veel arbeid in geconcentreerde periodes zal worden verricht.

5a. lezingencyclus

product	lezingen
activiteiten	inhoudelijke opzet, benaderen sprekers, regisseren van de avonden, maken van verslag
tijd	9 dagen * 8 uur

5b. Try-outs

product	onderzoek naar deelaspecten van het fenomeen vorm met gebruik van verschillende beeldende technieken
activiteit	bijdragen aan inhoudelijke opzet, optreden als visiting critic, observeren van onderwijsbijeenkomsten, uitkomsten verwerken in essay
tijd	8 dagen * 8 uur

5c. interviews en (internationale) curriculum vergelijking

product	onderzoek naar de verschillende inpassing van vormstudie in het onderwijs curriculum
activiteiten	bezoeken van onderwijsinstituten en toonaangevende architecten op (internationale) locatie, uitkomsten verwerken in essay en advies.
tijd	8 dagen * 8 uur
budget	reis & verblijfskosten nader te bepalen

5d. aanvullend onderzoek

product	concluderend essay met aanbevelingen voor methodologie voor de reeks vormstudie oefeningen aan de Academie van Bouwkunst Amsterdam
activiteit	aanvullend onderzoek naar het belang van het fenomeen vorm voor de ontwerppraktijk van tegenwoordig aan de hand van Nederlandse en internationale cases
tijd	26 dagen * 8 uur

6. kwalificaties en cv hoofdaanvrager

Tom Frantzen
Tilburg, 24-03-1971

opleiding

1995 > Technische Universiteit Eindhoven, differentiatie Architectuurgeschiedenis & Theorie, Cum Laude. Commissie: Prof. dr. ir. G. van Zeijl, Prof. ir. B. Dirrix, drs. P.J.A.M. Gijsberts, ing S. van Hoof

werkervaring

1995 - 1995 > werkzaam bij ir. Ton Venhoeven Architect, Amsterdam
1995 - 1997 > werkzaam bij DirrixvanWylick Architecten, Eindhoven
1997 - 2000 > oprichting 'Tom Frantzen architect' te Utrecht
1999 - > voorzitter van de Welstandscommissie Hilversum
2000 - 2002 > oprichting 'Tarra Architectuur & Stedenbouw' te 's-Hertogenbosch
2002 > heroprichting 'Tom Frantzen architect' te Amsterdam

Voor een uitgebreid overzicht van het werk van Tom Frantzen architect zie www.frantzen.nl

academische posities

1995 - 2000 > docent Academie voor Architectuur en Stedebouw Tilburg
1996 - 2000 > docent Academie van Bouwkunst Maastricht
1999 - > docent Academie van Bouwkunst Arnhem
2000 - > docent Academie van Bouwkunst Amsterdam
2003 - 2004 > universitair docent TU Eindhoven

gedoceerde vakken:

Vele ontwerpprojecten, vaak met een nadruk op conceptueel ontwerpen (diverse opleidingsinstituten)
Architectuuranalyse (Academie van Bouwkunst Amsterdam)
Design, Morphology and CAAD (TU Eindhoven)

beurzen

- 1997 > startstipendium Fonds BKVB
- 1997 > reisbeurs 'Metropolen in Zuidoost Azië' Fonds BKVB
- 1998 > startstipendium Gemeente Utrecht
- 1999 > werkbeurs Fonds BKVB

laureaten

- 1991 > winnaar ontwerpwedstrijd 'Vogelobservatietoren in de Dollard'
- 1992 > eervolle vermelding ontwerpwedstrijd 'Observatietoren in de Markiezaat'
- 1996 > nominatie 'ARCHIPRIX'
- 1996 > nominatie 'Europaan 4, Amsterdam Osdorp'
- 1997 > Charlotte Köhler Prijs voor Beeldende Kunst en Architectuur
- 1999 > nominatie 'Sandberg Masterclass Kunst Aanmoedigingsprijs Amstelveen'
- 2001 > winnaar 'Welstandsprijs Noord-Brabant 2001' categorie restauraties en verbouwingen historische panden

- 2001 > nominatie 'Welstandsprijs Noord-Brabant 2001' categorie kantoren en bedrijfsbebouwing
- 2001 > winnaar ontwerpwedstrijd 'Brugplein, boegbeeld van 't Zand 's-Hertogenbosch'
- 2001 > nominatie 'Welstandsprijs 2001 's-Hertogenbosch'

tentoonstellingen (selectie)

- 1996 > 'ARCHIPRIX 1996', NAI Rotterdam
- 1998 > 'Dope Tracks Kick The Pure Facts, Tom Frantzen Architect', diverse architectuurcentra
- 1999 > 'Het verlangen naar Architectuur, de beslommingen van alledag', ACE, Eindhoven
- 2002 > 'Commitment, een keuze uit de afgelopen drie jaar Fonds BKVB', Las Palmas, Rotterdam
- 2003 > 'Reality Machines' Nederlands Architectuurinstituut, Rotterdam, Warschau & andere steden
- 2003 > VORM03, Design Manifestatie Limburg, Maastricht, Roermond, Venlo

publicaties van Tom Frantzen

- 1994 > Frantzen T. MC, a Privilege to be. Eindhoven: DADALAVA.
- 1998 > Frantzen T. GeneratioNEXT. In: Tellinga J, ed. Studiereis 'Metropolen in Zuidoost Azië'. Rotterdam: NAI uitgevers: 94-103
- 1998 > Frantzen T. Le sixcentième Maroc. In: Venhuizen H, ed. De Kunst van het Vestigen: 41-45
- 1998 > Frantzen T, van Grootel M. Mr. Homeowner & Mrs. Consumer. LiSA 1998; 2: 6-24
- 1999 > Frantzen T, et al. SPOREN, een zoektocht naar sporen van aanwezigheid, activiteiten, ideeën & creativiteit in De Witte Dame. Witte Dame Magazine 1999; 0.
- 2000 > Eisenman P, et al. Tracing the tracks. In: Van Stralen M, et al. E+ de gedroomde toekomst van de metropool Eindhoven. Eindhoven: Stichting Emmasingel: 73-91

publicaties over Tom Frantzen

- 1996 > Anoniem. Archiprix 1996, de beste studentenplannen. Rotterdam: 010 Publishers.
- 1996 > Wortmann A. Het ritueel van de Archiprix. ARCHIS 1996; 4: 8-10
- 1997 > Van der Markt H, et al. De Cultuur van de Hollandse badplaats. Amsterdam: 24-27
- 1997 > Anoniem. Charlotte Köhler Prijs. de Architect. 1997; 5: 29.
- 1998 > De Mos P. Serieus spelen met kapsels. Architectuur & Bouwen. 1997; 11.
- 1998 > Anoniem. Ontwerpen voor de Kust. BOUW. 1998; 4: 20-21
- 1999 > Edens, C. Kasten vol ideeën. de Architect 1999; 4: 20.
- 1999 > Lootsma B, van Stralen M. Het verlangen naar Architectuur, de beslommingen van alledag. Bussum: Uitgeverij THOTH.
- 1999 > Van Schaik E et al. Kunstaanmoedigingsprijs Amstelveen / Sandberg Masterclass Catalogus. Amsterdam: Uitgeverij De Balie
- 1999 > Habets A, et al, ed. Undercover, over zolders en kelders in de hedendaagse architectuur. Nijmegen: Uitgeverij SUN: 43
- 2000 > Vetter J, et al, ed. De Overslag 1998-1999. Eindhoven: Stichting presentatieruimte De Overslag: 9-10
- 2000 > Smienk G, Niemeijer J. De hand van de meester. Rotterdam: 010 Publishers
- 2001 > Dieleman A. Welstandsprijs 2001: 's-Hertogenbosch: Welstandszorg Noord Brabant: 28-29, 75
- 2002 > Beerman, M, ed. Commitment, een keuze uit drie jaar Fonds BKVB. Amsterdam: Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst.
- 2003 > Vlassenrood L, van Rooy M. Reality Machines, mirroring the real in contemporary Dutch architecture, photography and design. Rotterdam: NAI Uitgevers.

- 2003 > Hulsman B. Portfolio Tom Frantzen: anti-hokjesgeest. Items 2003; 3: 80-87.
- 2003 > Tilman H. Architectuur als Wetenschap. De Architect 2003; 7: 30-39 (over werk vervaardigd in de periode dat Tom Frantzen partner was van Tarra Architectuur & Stedenbouw)
- 2004 > Maandag B. Bouwen op vrije kavels. De Architect 2004; 2: 50-51 (over werk vervaardigd in de periode dat Tom Frantzen partner was van Tarra Architectuur & Stedenbouw)
- 2004 > Borgonjen R. Collage van verlangens. De Architect 2004; 4: 79-80
- 2004 > Yoshida N, et al, ed. Young Architects in the Netherlands: Tom Frantzen. A+U 2004: 4: 60-66

Gerealiseerde bouwwerken

- 2000 > Vogelobservatiehut, Amerongen i.o.v. Het Utrechts Landschap
- 2002 > Uitbreiding kantoorgebouw Van Berlo Studio's, Eindhoven
- 2002 > Uitbreiding woonhuis Van Berlo, Eindhoven
- 2002 > Woonhuis Thijssen van Westerlaak, Empel ('s-Hertogenbosch)

Voor een uitgebreid overzicht van het werk van Tom Frantzen architect zie www.frantzen.nl